

**ФРАЗЕМІКА РОМАНУ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «СВІТОВАН.
ШТУДІЇ ПІД НЕБЕСНИМ ШАТРОМ» У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ
ТА ЛІНГВОКОГНІТИВНОМУ ВИСВІТЛЕННІ**

Закарпаття – це унікальний регіон, який упродовж багатьох віків був відірваний від споконвічних українських земель, перебуваючи у складі Угорщини, Австро-Угорщини, Чехословаччини, гортистської Угорщини. Українська мова на цій території завжди перепліталась з угорською, словацькою, румунською, чеською. Зважаючи на історичні передумови, не випадково все більше мовознавців займаються дослідженням закарпатських говорів, однак прогалиною у дослідженнях залишається мова художніх творів сучасних закарпатоукраїнських письменників.

Вивчення фразеологічного багатства в художніх творах письменників залишається й дотепер одним із важливих завдань української фразеології. Надбання української традиційної фразеології слугують засобом фіксації багатьох мовних явищ, поширених лише на території певного регіону, допомагають виявити загальнонародне та місцеве, з'ясувати семантичні та граматичні особливості власне діалектних фразем. В. А. Папіш зазначає, що «розвиток фразеологічної науки потребує розширення об'єктів дослідження, зокрема фразеологічного фонду, почерпнутого з художніх творів регіональних авторів, які є не лише зданими літературної мови у своєму краї, але й водночас носіями живого говіркового мовлення» [3, с. 3].

Актуальність нашого дослідження зумовлена вагомістю й недостатньою розробкою в українському мовознавстві питань, пов'язаних із вивченням індивідуально-авторського фразеовживання, посиленням в україністиці інтересу до діалектної (ареальної) фразеології української мови, а також відсутністю ґрунтовних досліджень, присвячених вивченню художньої мови сучасних закарпатоукраїнських прозаїків.

На думку багатьох дослідників, саме в мові втілюється історична пам'ять народу, мова відображає як культурний, так і мовний досвід народу. Лінгвокультурологічні дослідження на матеріалі фразеології допомагають нам уявити духовні цінності, витворені окремими етносами протягом тисячоліть. Фразеологія – це «дзеркало, в якому лінгвокультурне суспільство ідентифікує своє національне самоусвідомлення» [4, с. 104].

Лінгвокогнітивний підхід дає нам змогу аналізувати всю сукупність чинників, які впливають на процес спілкування, а також систему феноменів, що відображають національну специфіку ментально-лінгвального комплексу, з одного боку, а з іншого, – визначають національно-культурну специфіку самої фразеології.

Мирослав Дочинець – закарпатоукраїнський письменник і журналіст, книговидавець, член асоціації українських письменників. У його ро-

мані «Світован. Штудії під небесним шатром» зображена історія молодого журналіста на переломі двох часів: відходу комуністичної імперії й приходу нового етапу. Із мудрим старцем журналіст опиняється у гірській глибинці, вони разом збирають лікувальні трави в Карпатах. Фактично книга – це їхня мандрівка, пригоди, спілкування, перебування в дикому світі природи. У результаті в свідомості героя відбувається не тільки ідеологічний перелом, світоглядний, а й перелом на метафізичному рівні, перехід у новий світ.

І. Зіньчук зазначає, що роман «Світован. Штудії під небесним шатром» можна охарактеризувати як енциклопедію єднання людини з природою, адже тут читач відкриває для себе цінність, красу, неповторність, а головне – життєдайну силу цілющості природи українських Карпат. Книга є справжньою «скарбничкою» для всіх, хто цікавиться давньою питомоукраїнською лексикою, що зараз вживається у мові вкрай рідко, або вийшла з ужитку зовсім. На його думку, «філологи-дослідники точно знайдуть у книзі незоре поле для діяльності у зазначеному напрямі» [2]. Роман написаний літературною мовою з використанням діалектизмів, які належать до південно-західного наріччя. Слова народного мовлення вживаються автором для вираження матеріальної та духовної культури закарпатців, відтворення колориту побутових реалій, рис характеру, стосунків між персонажами тощо.

У романі «Світован. Штудії під небесним шатром» ми зафіксували понад 700 фразеологічних одиниць. Однією з найбільших виявилася група на позначення мовлення та мовленнєвої діяльності – близько 50 фразем, наприклад:

Голос сікся ще глибшими тріщинами – ‘говорити щось з глибоким сумом’. Наприклад: – *Перед тим Верховним Малярем. Перед ким же ще? – Голос його сікся ще глибшими тріщинами* [1, с. 7].

Колюче, як щетина, слово – ‘слово, яке глибоко вражає, ображає, сильно діє на когось у негативному плані; насмішка’. Наприклад: *А Микулу ми так і залишили в замішанні. Де й поділися його сміхотливість та колюче, як щетина, слово* [1, с. 105].

Слово, як із заліза коване, котре іржа не візьме – ‘мудрі влучні слова, які запам’ятовуються’. Наприклад: *Слово, як із заліза коване, котре ніяка іржа не візьме* [1, с. 154].

Слово народне, скрізь пригодне – ‘слова з народної мудрості, які можна використовувати в різні часи, у мовленні, і вони є завжди актуальними’. Наприклад: *Ось такі небилиці, що притягуються до кобилиці. Як бачиш, слово народне, скрізь пригодне...* [1, с. 156].

Слова звітрилися з язиків – ‘застарілі слова, архаїзми’. Наприклад: *З лінощів розуму слова ці звітрилися з язиків чи осіли десь на споді пам’яті»* [1, с. 189].

Слова осіли на споді пам’яті – ‘слова, які майже не вживаються у мовленні’. Наприклад: *З лінощів розуму слова ці звітрилися з язиків чи осіли десь на споді пам’яті* [1, с. 189].

Ріки словесної повені – ‘дуже багато’. Наприклад: *Підохочений читацькою увагою, я вергав на газетні шпальти ріки словесної повені, повчав, наставляв, критикував, висміював, клав на місце, погрожував, попереджав, давав шанс виправитися* [1, с. 9].

Даруйте на слові – ‘стала форма вибачення’. Наприклад: *І прив’язати вас, даруйте на слові, бодай до якоїсь медицини...* [1, с. 31].

Словеса цебеніли нудно, як вода з несправного крана – ‘беземоційна, нудна розмова’. Наприклад: *Тут не так розмовляли, як у місті, де словеса цебеніли нудно, як вода з несправного крана* [1, с. 48].

Слова лягали ваговито, густо – ‘цікава ґрунтова розмова’. Наприклад: *А спілкування зчаста було просто даниною етиці і заповненням незручних пауз. Тут слова лягали ваговито, густо* [1, с. 48].

Безбарвні слова – ‘не вміти гарно та милозвучно висловлюватись’. Наприклад: *Ми, художники, промовляємо барвою... – слова його, як і голос, були теж безбарвні* [1, с. 4].

Не замикав рот ані на секунду – ‘постійно розмовляти, не зупиняючись’. Наприклад: *Коневі заважали вудила, а чоловік свій рот не замикав ані на секунду* [1, с. 43].

Торохтіти без угаву – ‘постійно розмовляти, не зупиняючись’. Наприклад: *Торохтів без угаву, запобігливо бігаючи татарськими вічками* [1, с. 43].

Тисячі словесних коштовностей – ‘великий словниковий запас’. Наприклад: *Пам’ять мав добру, молоду, тримав у ній тисячі словесних коштовностей* [1, с. 111].

Обірвати словесну зливу – ‘раптово закінчити розмову’. Наприклад: *На цьому кінець – казанці вінець, – обірвав я словесну зливу, бо вже не пам’ятав чогось присутнього* [1, с. 136].

У процесі дослідження ми з’ясували, що мовлення персонажів роману «Світован. Штудії під небесним шатром» густо пересипане фразеологізмами. Використовуючи ці одиниці, письменник розкрив усю палітру відчуттів людини, діяльності, вчинків як позитивних, так і негативних. Фразеологізми здебільшого створені на словесних образах і є результатом розвитку образного мислення письменника. Світоглядні позиції й національна специфіка творчості митця значною мірою розкривається через мову його роману. Фразеологічні одиниці мають яскраве експресивно-емоційне та оцінне забарвлення, вони надають тексту образності. Фраземи влучно характеризують ознаки, дії, які можна застосувати до багатьох конкретних фактів мовлення. Мовний стиль роману М. Дочинця – феномен, результат невтомної творчої діяльності письменника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дочинець М. Світован. Штудії під небесним шатром / Мирослав Дочинець. – Мукачєво: Карпатська вежа, 2014. – 232 с.
2. Зіньчук І. Мирослав Дочинець. «Світован. Штудії під небесним шатром» [Електронний ресурс] / Ігор Зіньчук. – Режим доступу: <http://chytaу-ua.com/blog.php?id=471>.

3. Папіш В. А. Семантико-функціональна природа фразеологізмів у художній прозі закарпатоукраїнських письменників (40-90 рр. ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова / Віталія Андрівна Папіш. – Ужгород, 2004. – 22 с.
4. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 141 с.

Яцьків Марія Юріївна, здобувач кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Науковий керівник – *Н. Ф. Венжинович*, кандидат філологічних наук, доцент.

Olexandr Hrytsak
Uzhhorod, Ukraine

PHRASEOLOGISMS-SHAKESPEARISMS IN THE ENGLISH LANGUAGE (BY THE EXAMPLE OF WILLIAM SHAKESPEARE'S TRAGEDIES)

William Shakespeare (26 April 1564 (baptised) – 23 April 1616) was an English poet and playwright, widely regarded as the greatest writer in the English language and the world's pre-eminent dramatist. Words and phrases from Shakespeare's writings have become part of the English language and are used by everyone [5, c.34].

This research is relevant, because the problem of creating phraseological units is of great interest and it is a complicated process in many aspects. Researchers claim, that there is no point in studying phrasal verbs without the knowledge of their history of appearing and developing. Any piece of literature is a significant mark in the history of linguistic development, and so there isn't a better way to recover new facts about the history of phraseological units. Shakespeare's works are an endless well of knowledge about new words, word forms, phrases, etc. for the English language. V.N. Yartseva claims that 'When we analyse Shakespeare's works, next to his outstanding lexis, features and unique style, we discover an enormous amount of language forms and constructions, that then were widespread in different stylistic systems of English. Also, as A.V.Koonin states, by the amount of phraseological forms, brought into the English language, Shakespeare's works take the second place after the Bible. Other scholars, that addressed the issue of Shakespeare's genius in their works were B. Ford, H. Bloom, L.B. Campbell and G.Greer [6, p. 135].

The purpose of the research is to analyse the text and the language of Shakespeare, indicate its role in the development of the English language, and find out about the amount and the purpose of usage of Shakespeare's phraseological units or 'shakespearisms', that became a part of the phraseological system of the English language.